

استناد: رحمانیان، مهدی؛ پرویز جباری و سعید دائمی جهرمی؛ (۱۳۹۸). «تبیین رابطه بین نوآوری و چابکی سازمانی بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مسئولین (مطالعه موردی: سازمان‌های مردم‌نهاد محلی و دولتی شهرستان جهرم)». توسعه سازمانی پلیس، دوره ۱۶، شماره ۷۰، صص ۸۱-۱۰۲.

تبیین رابطه بین نوآوری و چابکی سازمانی بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مسئولین* (مطالعه موردی: سازمان‌های مردم‌نهاد محلی و دولتی شهرستان جهرم)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۹/۰۷/۰۱

مهدی رحمانیان^۱، پرویز جباری^۲، سعید دائمی جهرمی^۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۹/۰۹/۱۳

چکیده:

هدف این مطالعه تبیین رابطه بین نوآوری و چابکی سازمانی بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مسئولین می‌باشد. تحقیق حاضر از نظر گردآوری داده‌ها، میزان نظارت و درجه کنترل متغیرها از نوع توصیفی-همبستگی می‌باشد که به روش پیمایشی انجام شده است. بر این اساس با توجه به ماهیت مطالعه، جامعه آماری تحقیق حاضر راه کلیه مسئولین (اعم از معاونین، مدیران و کارمندان) ادارات و سازمان‌های دولتی و غیردولتی شهرستان جهرم در استان فارس تشکیل می‌دهند ($N=750$). برای تعیین حجم نمونه از جامعه آماری، از فرمول کوکران، استفاده شده و حجم نمونه ۷۸ نفر برآورد گردید ($n=74$) لیکن به منظور افزایش دقت و جبران نقص‌های احتمالی در پاسخ دادن افراد نمونه به پرسشنامه‌ها، این تعداد به ۷۸ نفر افزایش پیدا کرد. به منظور انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. ابزار اصلی گردآوری اطلاعات در این پژوهش پرسشنامه بود که روایی آن به وسیله جمعی از متخصصان تأیید گردید. آزمون مقدماتی نیز برای به دست آوردن پایایی ابزار پژوهش انجام شد و ضرایب آلفای کرونباخ برای قسمت‌های مختلف پرسشنامه بین ۰/۷۴ تا ۰/۹۲ محاسبه شد که نشان می‌دهد پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار بوده است. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که بین متغیرهای میزان تحصیلات، چابکی و نوآوری سازمانی با نگرش مسئولین نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد؛ ولی بین بعد ذهنی پایگاه اجتماعی-اقتصادی با نگرش مسئولین نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی همبستگی منفی و معنی‌داری وجود داشت. بر اساس نتایج تحلیل رگرسیون سه متغیر چابکی، نوآوری سازمانی و سطح تحصیلات در مجموع قادرند حدود ۶۱/۸ درصد تغییرات در متغیر وابسته نگرش نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی را تبیین نمایند.

کلیدواژه‌ها:

اقتصاد مقاومتی، چابکی سازمانی، نوآوری، سازمان‌های مردم‌نهاد و دولتی، شهرستان جهرم.

*. این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد تحت عنوان "بررسی و تبیین رابطه بین نوآوری و چابکی سازمانی بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مسئولین" در دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم می‌باشد.

۱. دکترای جغرافیا، مدرس سازمانی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، تهران، ایران.
۲. فوق لیسانس مدیریت صنعتی، عضو هیئت علمی دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، تهران، ایران.
۳. فوق لیسانس جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم، تهران، ایران.

مقدمه

در سال‌های اخیر، شرایط کشور به‌گونه‌ای تغییر کرده است که مردم در مقابل فشار بین‌المللی قرار گرفته و به حرکتی عظیم و پیشرفتی جهشی در اقتصاد نیاز است. به‌گونه‌ای که دشمنانی در مقابل ما وجود دارند که می‌خواهند با فشارهای اقتصادی و با تحریم و مواردی از این قبیل، سلطه اهریمنی‌شان را به کشور بازگردانند (عباس‌آباد عربی و همکاران، ۱۳۹۳). از این رو، در چنین شرایط بحرانی که ملت ایران به دلیل تشدید تحریم‌های اقتصادی دشمنان نظام، فشارهای اقتصادی سنگینی را متحمل می‌شوند، مقام معظم رهبری، اقتصاد مقاومتی را به‌عنوان راه‌کاری برای غلبه بر فشارهای اقتصادی و بی‌اثر کردن تحریم‌ها مطرح کرده‌اند و به تشریح زمینه‌ها، عوامل و موانع تحقق آن پرداخته‌اند. آن‌گونه که از بیانات رهبر معظم انقلاب استنتاج می‌شود، اقتصاد مقاومتی راه‌کار اقتصادی کشور در شرایط خاص است که به تولید و توزیع کالاهای خاص و سرمایه‌گذاری برای کاهش وابستگی به کشورهای دیگر در شرایط بحرانی می‌پردازد. به‌گونه‌ای که اگر نتوانست محصولات اساسی زندگی مردم و کالاهای اساسی آنها را در بازار مبادله از کشورهای دیگر تهیه کند، بتواند با اتکاء به داخل به تولید انبوه محصول موردنظر بپردازد (بلندیان و ناصری، ۱۳۹۴). در واقع اقتصاد مقاومتی، طراحی و الگوسازی ویژه‌ای از شرایط و سازوکارهای اقتصادی است که مبتنی بر آن، فضای اقتصادی کشور را با وجود حداکثر تحریم‌ها و فشارها، به صورت فعال و نه خنثی طراحی می‌کند. به بیان دیگر، اقتصاد مقاومتی، اقتصادی مبتنی بر مقاوم‌سازی، ترمیم ساختارها، قوانین و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی است که با تدوین یک راهبرد علمی و کارشناسی شده و بازتعریف فلسفه وجودی نهادها و قوانین، به حذف موانع رشد و توسعه، حذف دوباره‌کاری‌ها و به‌نوعی هرس کردن ساختارهای اقتصادی مبادرت کرده تا از یک بدنه سازمانی نوآورانه‌تر و چابک‌تر در مقابله با مشکلات برخوردار شویم و در برابر اتفاقات، خنثی‌گونه عمل نکنیم (شیروانی و مرادی، ۱۳۹۱).

در سه یا چهار دهه اخیر، رشد چشمگیری در رویکرد پژوهشگران و خطمشی‌گذاران به سازمان‌های فعال بین حوزه بازار و دولت به‌وجود آمده است که با برچسب‌هایی مانند عرصه سوم، سازمان‌های داوطلبانه، سازمان‌های غیرانتفاعی و سازمان‌های مردم‌نهاد یا جامعه مدنی متشکل و سازماندهی شده، شناخته می‌شوند. سازمان‌های مردم‌نهاد، برای جوامع هدف که دغدغه دارند: «سخن می‌گویند»، «اقدام می‌کنند» و «از منافع آنها محافظت می‌کنند» (Elliot-Teague, 2007: 27). برخی از این سازمان‌ها، عملیاتی بوده و هدف اصلی آنها، طراحی و اجرای طرح‌های مرتبط با توسعه است. درحالی که دسته دیگر، سازمان‌های حمایت‌گر هستند که هدف اصلی آنها دفاع یا ارتقاء یک مطالبه و تأثیرگذاری بر خطمشی‌ها و رویه‌هاست. برخی سازمان‌های غیردولتی

دورگه نیز هر دو کارکرد حمایت‌گیری و عملیاتی را انجام می‌دهند. حال آنکه، بخش‌های دولتی و نظام اداری یک کشور از بسترهای اصلی رشد و توسعه و از ابزارهای بنیادین اجرای فعالیت‌ها و وظایف دولت‌ها به‌شمار می‌آیند (حق‌شناس و همکاران، ۱۳۸۶). ناکارآمدی این بخش، مشکلات گوناگونی را برای جامعه به همراه خواهد داشت. از جمله این مشکلات، بروکراسی‌های عریض و طویل در سازمان‌های دولتی، فرایند کاری تکه‌تکه‌شده و ناهماهنگ، برخی قوانین متناقض و دست‌وپاگیر و ناهماهنگی میان خواست مدیران و کارکنان و حتی فقدان فرهنگ کاری مناسب در سازمان‌های دولتی است. اینها جزو مواردی به‌شمار می‌آیند که لزوم بازنگری اصول بنیادین در شرایط موجود و توجه و تمرکز به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی را بیش‌ازپیش نمایان می‌سازند.

واکنش سریع و موفق به تغییرات مبتنی بر تحقق‌پذیری اهداف اقتصاد مقاومتی، نیازمند سازمانی نوآور و چابک است که بتواند تمام عناصر سازمان را همچون اهداف، فناوری، سازمان و مردم را برای تغییرات غیرمنتظره تطابق دهد. بدین‌منظور، برای سازمان‌ها حیاتی است که زمینه دست‌یابی به اقتصاد مقاومتی چابک و نوآور را با رعایت سلسله‌مراتب سازمانی به وجود آورند تا عملکرد سازمانی توسعه و سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی تحقق یابد. از این‌رو در این مطالعه، گذشته از تمرکز بر اقتصاد مقاومتی، به بررسی نوآوری و چابکی سازمانی و تأثیر آن بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی پرداخته شده است. هدف اصلی این پژوهش، بررسی و تبیین رابطه بین نوآوری و چابکی سازمانی بر تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی است. در واقع، در این مطالعه تلاش شده با توجه به تجربیات جهانی و داخلی و شرایط و قابلیت‌های اقتصاد مقاومتی در کشور به‌ویژه در بخش سازمان‌های دولتی و محلی، الگوی مناسب ارائه شود. بنابراین در راستای هدف کلی بیان شده، فرضیه‌های پژوهش به شرح ذیل تدوین شده است:

۱- به‌نظر می‌رسد بین نوآوری سازمانی و نگرش نسبت به تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

۲- به‌نظر می‌رسد بین چابکی سازمانی و نگرش نسبت به تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

۳- به‌نظر می‌رسد بین پایگاه اجتماعی- اقتصادی مسئولان و نگرش نسبت به تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی، ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

هر چند جایگاه و ضرورت اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های مردم‌نهاد دولتی و محلی، بسیار جای بحث دارد و از زوایای گوناگون قابل بررسی و تبیین است؛ اما به‌دلیل اینکه فرصت واکاوی و موشکافی موضوع

در این مقاله فراهم نیست، بنابراین تلاش شد تا به فراخور اهمیت موضوع، هر چند به صورت مختصر مفاهیم کلیدی تعریف و مهم‌ترین نظریه‌های هر حوزه ارائه شود.

اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی عبارتست از: ایجاد ساختار و نهاد مرتبط در اقتصاد کشور (به‌کارگیری مجموعه‌ای از سیاست‌ها، قوانین و تدابیر اجرایی) که خطرپذیری آن را در برابر تکانه‌ها و اختلال‌های آسیب‌زننده داخلی و خارجی، به‌ویژه تحریم‌های بین‌المللی، به حداقل رسانده و زمینه را برای دستیابی به پیشرفت‌های پایدار اقتصادی فراهم کند (کریم و همکاران، ۱۳۹۳، دانش‌جعفری و کریمی، ۱۳۹۴). به بیان دیگر، اقتصاد مقاومتی موضوعی است مبتنی بر اینکه اقتصاد چگونه می‌تواند در مقابل ضربه‌های مختلف مقاومت کند و از این ضربه‌ها آسیب هم نیند. اصول کلی حاکم بر اقتصاد مقاومتی و سیاست‌های لازم برای اجرایی کردن این اصول از منظر کمیسیون اقتصاد کلان، موضوعاتی نظیر بازرگانی و نظام اداری، حفظ ماهیت و هویت اقتصاد، توانمندسازی و افزایش کارایی مدیریت و نظم اداری، اصلاح زمینه فعالیت فعالان اقتصادی، احترام به محصولات ساخت داخل، تأکید بر فعالیت دانش‌بنیان، سلامت اقتصادی، جلب مشارکت عموم مردم، تقویت توانمندی و بازدهی نیروی کار، استفاده از حداکثر ظرفیت تولیدی، جلوگیری از تعطیل شدن واحدهای تولیدی و کارخانه‌های کشور، توجه به زندگی مردم جامعه، تقویت روحیه خودباوری و خوداتکایی، افزایش استفاده از امکانات و تجهیزات موجود در کشور و کاهش درجه آسیب‌پذیری کشور در جریان مبادلات با خارج تبیین می‌شود (کمیسیون اقتصاد کلان، بازرگانی و نظام اداری، ۱۳۹۲).

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تعریف اقتصاد مقاومتی می‌فرماید: «اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند رو به رشد اقتصادی در کشور و نظام اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب‌پذیری کاهش پیدا کند؛ یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی طوری باشد که در برابر ترفندهای دشمنان که همیشگی و به شکل‌های گوناگون خواهد بود کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند» (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت‌دولت، ۱۳۹۱/۰۶/۰۲).

اقتصاد در یک چنین شرایطی، اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی اقتصادی که همراه باشد با مقاومت در برابر کارشکنی دشمن، خباث دشمن، دشمنانی که ما داریم (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش‌بنیان، ۱۳۹۱/۰۵/۰۸).

سیاست‌های اقتصادی باید سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باشد. اقتصاد مقاوم، باید اقتصادی باشد که در ساخت درونی خود مقاوم باشد، بتواند ایستادگی کند، با تغییرات گوناگون در این گوشه دنیا آن گوشه

دنیا متلاطم نشود؛ این چیزها لازم است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید کشور به مناسبت هفته کارگر، ۱۳۹۲/۰۲/۰۷).

در این میان هر چند واژه اقتصاد مقاومتی واژه جدیدی است و بار ارزشی در فرهنگ دینی دارد اما باید این نکته را اضافه کرد که مفاهیم در این زمینه و فعالیت‌ها و اقداماتی برای مقاومت در حوزه‌های گوناگون به‌ویژه در حوزه اقتصاد در دنیا، بی‌سابقه نیست. در ادبیات اقتصادی مفهیمی نظیر «اقتصاد مقاومتی»^۴ یا «قدرت اقتصادی»^۵ فراوان وجود دارد. در واقع همه کشورها که به نوعی جنگ یا بحران‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی را تجربه کرده‌اند و برای توسعه، شرایط سختی را گذرانده‌اند، اقتصاد خود را بر مبنای مقاومت برنامه‌ریزی کرده‌اند. برنامه‌ریزی اقتصادی آلمان، روسیه، انگلستان، ژاپن و غیره در دوره جنگ‌های جهانی اول و دوم اقتصادهای مقاومتی بوده است. در دوران جنگ تحمیلی هشت ساله عراق علیه جمهوری اسلامی ایران، با تمام اشکالات موجود و عدم درگیری کل توانمندی‌های اقتصادی و غیراقتصادی، اولویت‌بندی‌های برنامه‌های اقتصادی جمهوری اسلامی برای مقاومت تنظیم می‌شد. بنابراین تنها تفاوت اقتصاد مقاومتی در کشورهای مختلف در شکل مقاومت، در مکتب‌ها و فرهنگ‌ها و اهداف آنهاست (اسدی، ۱۳۹۳).

اقتصاد مقاومتی، اقتصادی را ترسیم می‌کند که توانایی مقابله با تکانه‌های وارده بر اقتصاد را دارد. چنین اقتصادی باید قابلیت انعطاف در شرایط مختلف و توانایی عبور از بحران را داشته باشد. اقتصاد مقاومتی به معنای پدید آمدن وضعیتی در اقتصاد است که در برابر موانع و مشکلات داخلی و خارجی پایداری می‌کند و به رشد و پیشرفت خود در جهت اهداف عالی ادامه می‌دهد. به بیان دیگر، اقتصاد مقاومتی، در تقابل با اقتصاد وابسته و مصرف‌گرا قرار می‌گیرد؛ بنابراین اقتصادی فعال است و در مقابل اغراض نظام سلطه، ایستادگی می‌کند و در تغییر ساختارهای اقتصادی موجود و بومی‌سازی آن براساس جهان‌بینی و اهداف تلاش می‌کند. مقام معظم رهبری در سال‌های اخیر در سخنان خود بارها بر مسئله اقتصاد و جنگ اقتصادی که دشمنان در راستای مقابله با پیشرفت‌های جمهوری اسلامی ایران در پیش گرفته‌اند تأکید کرده و راه‌کارهای مقابله با آن را نیز بارها گوشزد کرده‌اند؛ ایشان با بیان اینکه یکی از راه‌های عبور از مقطع حساس و سرنوشت‌ساز کنونی، جدی گرفتن اقتصاد مقاومتی است، تأکید می‌کنند که اقتصاد مقاومتی شعار نیست بلکه واقعیتی است که می‌بایست محقق شود.

4. Resistance Economic

5. Economic Strength

نوآوری سازمانی

امروزه، با در نظر گرفتن شرایط پویا و پیچیده فراروی سازمان‌ها در محیط رقابتی شدید، نیاز مداوم به توسعه نوآوری سازمانی بیش از هر زمان دیگر برای سازمان‌ها و شرکت‌های مختلف ملموس شده است (Hogan and Coote, 2014). با توجه به اینکه نوآوری سازمانی مفهومی تک‌بعدی نیست، بلکه به‌منزله حیطه‌ای چندعاملی، دربرگیرنده مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها و ابعاد مختلف است (Lam, 2010)، کروسان و آپایدین (۲۰۱۰) در یک طبقه‌بندی جامع، اصلی‌ترین مؤلفه‌ها را در سه دسته نوآوری خدماتی (ارائه خدمات جدید یا پاسخ به نیاز بازار یا مشتری بیرونی)، نوآوری اداری (ایجاد تغییرات نوآورانه در راهبرد و ساختار سازمانی و فرایندها و رویه‌های اداری) و فرهنگ یا فضای نوآوری (سوق دادن فضای سازمانی در راستای تسهیل انجام دادن فعالیت‌های نوآورانه و فراهم کردن شرایط لازم برای خلاقیت و ایده‌پردازی کارکنان) ارائه کرده‌اند. با توجه به ماهیت نوآوری سازمانی که به‌طور چشمگیری متأثر از زمینه و بستر فعالیت شرکت یا سازمان است (Hamel, 2007)؛ به‌نظر می‌رسد این پدیده می‌تواند نقشی بسزا در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی ایفاء کند و موجب ارائه هر چه بهتر خدمات و پایدارسازی فعالیت‌ها در سازمان شود. به‌گونه‌ای که مقام معظم رهبری در دیدار با کارکنان نظام خاطرنشان کردند:

«استفاده حداکثری از زمان و منابع و امکانات و همچنین حرکت براساس برنامه، از جمله ارکان اقتصاد مقاومتی است. تصمیم‌های خلق‌الساعه و تغییر مقررات، جزو ضربه‌هایی است که به اقتصاد مقاومتی وارد می‌شود و به مقاومت ملت ضربه می‌زند (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارگزاران نظام، ۳/۵/۹۱). بنابراین از مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی می‌توان به برنامه‌محوری، ثبات در تصمیم‌گیری و مقررات، پرهیز از اسراف و تبذیر توسط دولت و ترویج فرهنگ نوآوری اشاره کرد که حاکی از ارتباط معنادار با نوآوری در سازمان است.

چابکی سازمانی

در بین روش‌های مطرح‌شده برای مواجهه با محیط (شرایط) نامشخص و پیش‌بینی‌ناپذیر، سه مفهوم سازمان انطباق‌پذیر، سازمان انعطاف‌پذیر و سازمان چابک از غالب‌ترین و محبوب‌ترین‌ها هستند؛ اما نظریه چابکی با توجه به سطح نفوذ بین‌المللی آن، به صورت یک کل دربردارنده مجموعه ویژگی‌های کاربردی مفاهیم پیشین بوده و به‌عنوان فلسفه‌ای نوین در ادبیات مدیریت سازمان پذیرفته شده است (زنجیرچی و همکاران، ۱۳۸۹). بنا به گفته یوسف گاناسکران، چابکی، سازگاری موفق مبتنی بر رقابت‌پذیری در معیارهایی مانند سرعت، انعطاف‌پذیری، نوآوری و کیفیت است که به‌وسیله یکپارچگی منابع، قابلیت انسجام

دوباره و وجود عملگرهای مناسب در محیط غنی از دانش و تغییرات سریع به بازارهای متغیر است و بی‌گمان، این امر از راه ارزش‌آفرینی در محصولات و خدمات موردنیاز مشتریان صورت می‌گیرد. براساس مطالب پیش‌گفته، با توجه به ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی از سوی رهبر معظم انقلاب، باید طوری عمل کنیم که حتی در شرایط فشار اقتصادی، رشد و شکوفایی اقتصادی را شاهد باشیم؛ بنابراین آنچه از اقتصاد مقاومتی برداشت می‌شود، اقتصاد ریاضتی و ایستا نیست، بلکه اقتصاد منعطف و چابک است که قدرت مقابله با فشارهای بیرونی و درونی را دارد و می‌تواند در هر شرایطی شاخص‌های کلان اقتصادی را در سطح مناسب نگه دارد. از این رو ضرورت دارد برای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی به دنبال چابکی سازمانی باشیم و نه توسعه سازمانی (سپهری، ۱۳۹۳). بنابراین، با توجه به مؤلفه‌های مشترک در ابعاد اقتصاد مقاومتی و چابکی می‌توان به این نتیجه دست یافت که دستیابی به ابعاد چابکی می‌تواند برای رسیدن به اقتصاد مقاومتی نیز مؤثر باشد. در این راستا و با توجه به مفهوم چابکی می‌توان مؤلفه‌هایی از قبیل تأمین نیازهای مشتریان؛ حداکثر تعامل و همکاری؛ مدیریت بهبود و مخاطرات و تقویت نیروی انسانی و دانش را پیشنهاد داد.

می‌توان برای اقتصاد مقاومتی چابک با توجه به سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و مفهوم چابکی، چهار بُعد پیشنهاد داد:

- الف) تأمین نیازهای مشتریان؛
- ب) حداکثر تعامل و همکاری؛
- ج) مدیریت بهبود و مخاطرات
- د) تقویت نیروی انسانی و دانش.

تأمین نیازهای مشتریان

این مؤلفه‌ها در حوزه اقتصاد مقاومتی چابک شامل تولید محصولات و خدمات راهبردی به‌وسیله تحویل ارزش و راه‌کار به مشتریان به جای محصول و خدمت و تأمین امنیت غذا و درمان به‌وسیله انعطاف‌پذیری در پیکربندی یا الگوی محصولات همچنین ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید و نیز افزایش پوشش استاندارد از مسیر کیفیت بالای محصولات است. هر چند افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز به‌وسیله تحویل ارزش و راه‌کار به مشتریان به جای محصول و خدمت و نیز توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی بهینه به‌وسیله ارائه محصولات به ارزش‌افزوده چشمگیر و جزو این مؤلفه‌ها هستند.

حداکثر تعامل و همکاری

برای استفاده حداکثری از منابع در اقتصاد مقاومتی چابک، می‌توان چندین حوزه تعامل چابک را بررسی کرد.

- الف) تعامل داخلی: تأمین شرایط و فعال‌سازی تمام امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به‌منظور توسعه کارآفرینی؛
- ب) تعامل بین‌سازمانی: ایجاد بستر همکاری و رقابت بین مناطق و استان‌ها و به‌کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور؛
- ج) تعامل یا تأمین‌کنندگان: ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص؛
- د) تعامل با رقبای: گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت و زیرساخت‌های موردنیاز؛ تشویق سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات؛ به حداکثر رساندن مشارکت اقشار جامعه در فعالیت‌های اقتصادی؛ تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی؛ تنوع‌بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به‌ویژه با کشورهای منطقه؛ توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور؛ توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان به‌ویژه همسایگان از طریق تعامل با مشتریان، استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و انتخاب مشتریان راهبردی.

مدیریت بهبود و مخاطرات

این مؤلفه‌ها شامل موارد زیر است: رشد بهره‌وری از طریق افزایش کارایی و اثربخشی عملیات؛ شکل‌دهی بازارهای جدید از طریق پیکربندی دوباره سریع منابع فیزیکی و انسانی و فرایندها؛ ایجاد تنوع در روش‌های فروش از طریق تحویل سریع خدمات و محصولات؛ مدیریت مصرف از طریق اثربخشی عملیات؛ ایجاد ثبات در اقتصاد ملی اصلاح و تقویت همه‌جانبه نظام مالی کشور با هدف پاسخگویی به نیازهای اقتصاد ملی از طریق انعطاف‌پذیری مسائل سازمان (کاهش لایه‌های سازمانی)؛ ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات با مدیریت تغییر (صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضرور و هزینه‌های زائد از طریق اثربخشی هزینه‌ها و انعطاف‌پذیری مسائل سازمان (کاهش لایه‌های سازمانی)؛ کارایی و اثربخشی عملیات؛ اصلاح، شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی نظام درآمدی دولت از طریق سازمان مجازی.

تقویت نیروی انسانی و دانش

این مؤلفه‌ها را می‌توان در بُعد نیروی انسانی، توانمندسازی نیروی کار از لحاظ ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت و همچنین تقویت فرهنگ جهادی از طریق استفاده از توانایی کارکنان برای مواجهه با تغییرات در بازار ملاحظه و کارکنان مطلع، شایسته، توانا و انعطاف‌پذیر شناسایی کرد. از بُعد دانش می‌توان مؤلفه‌ها را تلاش برای

دستیابی به اقتصاد دانش‌بنیان و همچنین تبدیل تجربه نیروی انسانی از دانش ضمنی به دانش صریح، توسعه، مدیریت و استفاده از دانش کارکنان دانست.

با توجه به مطالب پیش گفته، پرداختن به موضوع اقتصاد مقاومتی به دلایل گوناگون، مهم و ضروری است. از یک طرف، دشمنان ملت ایران تلاش می‌کنند تا نسبت به درهم‌ریختگی اقتصاد ایران اقدام کنند و از ناحیه اقتصاد، ضرباتی را به ملت ایران اسلامی وارد کنند و از طرف دیگر مقاومت در اقتصاد، نسخه‌ای کارساز برای عبور از این مرحله است. به عبارت دیگر، موضوع اقتصاد مقاومتی بسیار بدیع، جدید و بکر است و تجربه منتشر شده مکتوبی در مورد آن وجود ندارد و باید جوانب آن بررسی و مورد توجه قرار گیرد. بنابراین در این مطالعه با توجه به نقش مسئولان سازمان‌های محلی و دولتی برای گذار از تأخیر در ارائه خدمات و نارضایتی ارباب‌رجوع، این مهم (اقتصاد مقاومتی) را باید در دستور کار خود قرار دهند؛ افزون‌بر این، برای رسیدن به هدف پیش گفته، از ابزارهایی نظیر نوآوری و چابکی سازمانی به نحو مطلوب در راستای رسیدن به هدف یادشده، بهره‌برداری کنند.

جدول ۱. ارتباط بین چابکی و اقتصاد مقاومتی

ابعاد چابکی	مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی
اغناء مشتریان	افزایش کیفی تولید، افزایش پوشش استاندارد، توسعه تولید کالاهای دارای بازدهی پهنه، افزایش ارزش افزوده از طریق تکمیل زنجیره ارزش صنعت نفت و گاز (آیتاله خامنه‌ای، ۱۳۹۲). افزایش کمی تولید، افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (آیتاله خامنه‌ای، ۱۳۹۲) تأمین امنیت اقلام راهبردی، تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی تولید (آیتاله خامنه‌ای، ۱۳۹۲)
حداکثر تعامل و همکاری	درون‌زایی، فعال‌سازی تمام امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی، شکل‌دهی بازارهای جدید ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به‌کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور، انتخاب مشتریان راهبردی، توسعه کارآفرینی و به‌حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی، مشارکت‌دادن بخش خصوصی در فروش (آیتاله خامنه‌ای، ۱۳۹۲)
تسلط به تغییرات و عدم‌اطمینان	برون‌گرایی، توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور؛ تنوع‌بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به‌ویژه با کشورهای منطقه؛ گسترش خدمات تجارت خارجی و ترانزیت، توسعه حوزه عمل مناطق آزاد و ویژه اقتصادی کشور، تنوع‌بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به‌ویژه با کشورهای منطقه؛ ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص، تنوع‌بخشی پیوندهای اقتصادی با کشورها به‌ویژه با کشورهای منطقه؛ تشویق سرمایه‌گذاری خارجی برای صادرات، توسعه پیوندهای راهبردی و گسترش همکاری و مشارکت با کشورهای منطقه و جهان، استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، تأمین نیازهای ضروری و منابع مالی از خارج (آیتاله خامنه‌ای، ۱۳۹۲)
اهرمی کردن مهارت‌ها	دانش‌بنیان شدن اقتصاد، شفاف‌سازی اقتصاد (آیتاله خامنه‌ای، ۱۳۹۲) توانمندسازی نیروی کار، ارتقای آموزش، مهارت و خلاقیت، تقویت فرهنگ جهادی (آیتاله خامنه‌ای، ۱۳۹۲). تبدیل تجربه به دانش، استفاده از تجربه نیروی انسانی به‌وسیله تبدیل دانش ضمنی به دانش صریح (آیتاله خامنه‌ای، ۱۳۹۲).

پیشینه پژوهش

در این بخش، به بررسی مطالعات مشابه یا مرتبط با کلیت موضوع یا بخش‌هایی از آن، در ادبیات داخلی و جهانی پرداخته می‌شود. با مرور پیشینه نگاشته‌های درون مرزی، به پژوهش‌های مرتبط زیر اشاره می‌شود.

عباس‌آباد عربی و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه‌ای با عنوان «الگوی مفهومی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر الگوی چابکی سازمان‌ها» به این نتیجه دست یافتند که اقتصاد مقاومتی، یعنی اقتصادی که مقاوم است؛ با تحریکات جهانی، تکانه‌های جهانی، با سیاست‌های آمریکا و غیرآمریکا دگرگون نمی‌شود. افزون بر این، در یافته‌های پژوهش به تشریح اقتصاد مقاومتی مبتنی بر اقتصاد راهبردی محیط‌سنج، اقتصادی با نگرش به درون و بیرون و اقتصادی با شرایط دگرگون‌شونده و واکنش مناسب، پرداخته شده است.

در این مقاله، پس از بررسی ادبیات حوزه اقتصاد مقاومتی و چابکی، چهار بُعد تأمین نیازهای مشتریان، حداکثر تعامل و همکاری، مدیریت بهبود و مخاطرات و تقویت نیروی انسانی برای اقتصاد مقاومتی چابک پیشنهاد شد. دستیابی به این ابعاد، زمینه دستیابی به اقتصاد مقاومتی چابک در سازمان‌ها را از طریق چابک سازی سازمان‌ها به وجود می‌آورد. در پایان، نتایج حاکی از آن بود که می‌توان با استفاده از الگوی مفهومی اقتصاد مقاومتی چابک ارائه‌شده، به اقتصاد مقاومتی مبتنی بر چابکی دست یافت (عباس‌آبادعربی و همکاران، ۱۳۹۳).

در مطالعه دیگری، محمدی‌مقدم و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی رابطه اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش پرداختند. به همین منظور، در ابتدا با استفاده از مبانی نظری موجود، ابعاد مدیریت دانش، اقتصاد مقاومتی و کارآفرینی احصاء شده و با استفاده از راهبرد پیمایش، پرسش‌نامه‌ای برای گردآوری اطلاعات در میان ۱۰۰ نفر از کارآفرینان و صنعتگران شهرک صنعتی سلیمی، واقع در شهر تبریز توزیع شد. برای تحلیل داده‌ها، از روش همبستگی پیرسون بهره گرفته شده است. خروجی‌های تحلیل نشان می‌دهد که اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش دارای رابطه مثبت و معناداری با یکدیگرند. بر این اساس، سازمان‌های دولتی برای گذار از تأخیر در ارائه خدمات و نارضایتی ارباب‌رجوع، باید ضمن پایبندی به ابعاد اقتصاد مقاومتی، از ابزارهایی نظیر مدیریت دانش به‌مثابه بستری برای تشویق گرایش‌های کارآفرینانه افراد استفاده کنند (محمدی‌مقدم و همکاران، ۱۳۹۲).

در مطالعه برون مرزی، آقا (Agha, 2011)، طی مقاله‌ای با عنوان معیارهای الگوی برنامه‌ریزی محصول مبتنی بر اقتصاد مقاومتی (توصیف نوار غزه) اظهار می‌دارد که از سال ۲۰۰۶ که غزه در محاصره

است، شرایطی به وجود آمده که هم صادرات و هم واردات آزاد نیست؛ بنابراین اقتصاد مقاومتی مطرح شد تا بتواند پاسخگوی نیازهای مردم باشد. این مطالعه بر مبنای الگوی تصمیم‌گیری سلسله‌مراتبی (AHP) به منظور تصمیم‌گیری طرح کشت برای نوار غزه با توجه به محدودیت‌های اعمال شده در شرایط تحریم انجام شده است و محصولات مختلف زراعی را رتبه‌بندی کرده است. یافته‌های این مقاله اهمیت کشاورزی را به عنوان بخشی از توسعه پایدار در اقتصاد مقاومتی نشان می‌دهد و توصیه می‌کند که وزارت کشاورزی باید در فرایند کشت از اجرای اصول اولیه کشت سازگار با محیط زیست مطمئن باشد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ کنترل متغیرها، غیرآزمایشی؛ به لحاظ هدف، از نوع پژوهش کاربردی؛ از لحاظ روش، از نوع توصیفی-همبستگی بوده و از نظر اجرا، به صورت پیمایشی انجام شده است. بر این اساس با توجه به ماهیت مطالعه، جامعه آماری پژوهش شامل تمام مسئولان (اعم از معاونان، مدیران و کارمندان) ادارات و سازمان‌های دولتی و غیردولتی شهرستان جهرم (دربدارنده فرمانداری، شهرداری، ناحیه مقاومت بسیج، نیروی انتظامی و غیره) در استان فارس است ($N=750$). برای تعیین حجم نمونه جامعه آماری، از فرمول کوکران استفاده شده و حجم نمونه ۷۸ نفر برآورد شد ($n=74$) اما به منظور افزایش دقت و جبران نقص‌های احتمالی در پاسخ دادن افراد نمونه به پرسش‌نامه‌ها، این تعداد به ۷۸ نفر افزایش پیدا کرد. به منظور انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، استفاده شده است. ابزار اصلی گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسش‌نامه بود که روایی آن به وسیله جمعی از متخصصان تأیید شد. آزمون مقدماتی نیز برای به دست آوردن پایایی ابزار پژوهش انجام شد و ضرایب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسش‌نامه بین ۰/۷۴ تا ۰/۹۲ محاسبه شد که نشان می‌دهد پرسش‌نامه از پایایی مناسبی برخوردار بوده است. داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS_{win22} تحلیل شد.

یافته‌ها

آمار توصیفی

پس از جمع‌آوری، بررسی و اصلاح پرسش‌نامه‌ها، به منظور دستیابی به شناخت کلی از جامعه پژوهش، ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای جامعه موردنظر توصیف شد. بر این اساس، یافته‌های حاصل از سن

اعضای جامعه نمونه نشان می‌دهد که جوان‌ترین مسئول مورد مطالعه، ۲۶ سال و مسن‌ترین آنان ۵۶ سال سن دارد. میانگین سنی پاسخگویان ۴۱ سال با انحراف معیار ۷۰/۶ می‌باشد. همچنین بیش از سه چهارم (۲/۸۷ درصد) اعضای جامعه نمونه در رده سنی ۳۰ تا ۵۰ سال قرار داشتند. براساس یافته‌های پژوهش، تنها ۶/۲ درصد از پرسش‌شوندگان (۲ نفر) مجرد و ۴/۹۷ درصد آنها (۷۶ نفر) متأهل بوده‌اند. از سوی دیگر، براساس اطلاعات به‌دست‌آمده درباره میزان تحصیلات پاسخگویان، تعداد ۱۰ نفر (۸/۱۲ درصد) دیپلم تا فوق‌دیپلم داشته‌اند و ۴۳ نفر (۹/۵۶ درصد) دارای تحصیلات کارشناسی‌ارشد و بالاتر بوده‌اند. همچنین می‌توان عنوان کرد که در سطوح مختلف سطح تحصیلات، کمترین فراوانی مربوط به دیپلم و زیردیپلم و دکترا (۶ نفر معادل ۶/۷ درصد) می‌باشد. از نظر سطوح مختلف سازمانی، اکثریت پاسخگویان (۲/۴۶ درصد) به صورت کارمند اداری در سازمان‌های مورد مطالعه مشغول به کار می‌باشند. بیش از نیمی از پرسش‌شوندگان (۶۲ نفر معادل ۵/۷۹ درصد) دارای سابقه اشتغال بیش از ۱۰ سال بودند. از سویی دیگر، مدیران با کمترین سابقه اشتغال، ۶/۲۵ درصد توزیع فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. میانگین سابقه اشتغال مسئولان ۲۹/۱۶ با انحراف معیار ۲۵/۷ سال می‌باشد.

به‌منظور تعیین میزان اهمیت نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی در سازمان، از میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات استفاده شد. براساس نتایج به‌دست‌آمده، گویه‌های «در سازمان ما، کارکنان و مدیران موظف‌اند هم در وقت و هم در هزینه‌ها از الگوی صحیح مصرف استفاده کنند» با ضریب تغییرات ۲۰۹/۰، «در سازمان ما، آموزش اصلاح الگوی مصرف نسبت به جامعه هدف، مدنظر مدیران در سطوح مختلف سازمان می‌باشد» با ضریب تغییرات ۰/۲۱۰ و «سازمان ما در راستای حمایت از اقتصاد مقاومتی تلاش می‌کند تا در خرید تجهیزات و امکانات از کالاهای داخلی استفاده نماید» با ضریب تغییرات ۰/۲۱۱ به ترتیب در سه رتبه نخست و گویه «در سازمان، بستری برای جذب دانش‌آموختگان و نوآندیشان در حوزه‌های سازمانی فراهم شده است» با ضریب تغییرات ۰/۳۷۱ در رتبه آخر قرار گرفته است (جدول ۲). به‌طور کلی نگرش مسئولان نسبت به اقتصاد مقاومتی در سازمان با میانگین (۷۱/۳) در حد «خوب» ارزیابی شد.

جدول ۲. رتبه‌بندی گویه‌های نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی در سازمان (N=۷۴)

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین*	گویه‌ها
۱	۰/۲۰۹	۰/۸۵۶	۴/۰۹	در سازمان ما، کارکنان و مدیران موظف‌اند هم در وقت و هم در هزینه‌ها از الگوی صحیح مصرف استفاده کنند.
۲	۰/۲۱۰	۰/۸۲۵	۳/۹۱	در سازمان ما، آموزش اصلاح الگوی مصرف نسبت به جامعه هدف، مدنظر مدیران در سطوح مختلف سازمان می‌باشد.

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین*	گویه‌ها
۳	۰/۲۱۱	۰/۸۸۴	۴/۱۹	سازمان ما در راستای حمایت از اقتصاد مقاومتی تلاش می‌کند تا در خرید تجهیزات و امکانات از کالاهای داخلی استفاده نماید.
۴	۰/۲۳۳	۰/۸۹۰	۳/۹۹	در سازمان ما در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی در سطوح بالاتر سلسله‌مراتب، اقدامات مقتضی تعریف شده است.
۵	۰/۳۴۵	۰/۸۳۴	۳/۳۷	تا چه اندازه از تجارب سازمان‌های هم‌تراز و موفق در ارائه طرح‌های موفق با تأکید بر اقتصاد مقاومتی بهره می‌برید.
۶	۰/۲۶۷	۰/۹۹۲	۳/۷۲	در سازمان ما، کارکنان و مدیران با یکدیگر درباره تصمیمات سازمانی به بحث و تبادل نظر می‌پردازند.
۷	۰/۲۷۱	۱/۰۳۳	۳/۸۱	در سازمان ما در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی، مدیران و کارکنان از خرید و استفاده از کالاهای خارجی که مشابه ایرانی آن موجود می‌باشد، خودداری و پرهیز می‌نمایند.
۸	۰/۲۹۳	۱/۰۶۰	۳/۶۲	سازمان ما در مقابله با مشکلات اقتصادی حاد، غافلگیر نشده و در برابر آن، آمادگی لازم را دارد.
۹	۰/۳۱۲	۱/۰۷۶	۳/۴۴	مدیران در شرایط بحران در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های خود از نخبگان و خرد جمعی بهره می‌برند.
۱۰	۰/۳۷۱	۱/۰۹۸	۲/۹۶	در سازمان، بستری برای جذب دانش‌آموختگان و نوآندیشان در حوزه‌های سازمانی فراهم شده است.
	۰/۲۵۷	۰/۹۵۴	۳/۷۱	کل

* برحسب طیف لیکرت از: ۱. کاملاً مخالفم؛ ۲. مخالفم؛ ۳. نظری ندارم؛ ۴. موافقم؛ ۵. کاملاً موافقم

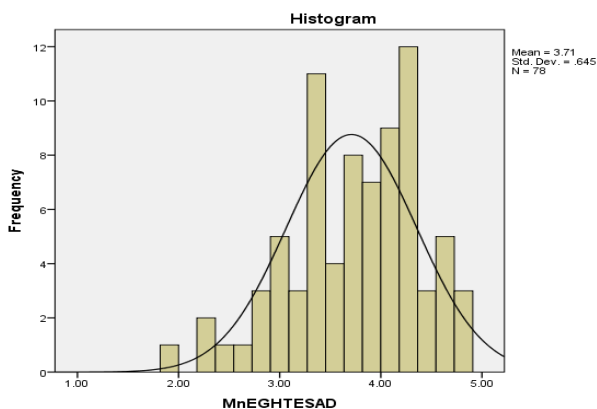
آمار استنباطی

برای استفاده از تکنیک آماری باید مشخص کرد که داده‌های جمع‌آوری شده از توزیع نرمال برخوردار است یا غیرنرمال؟ از این رو، پیش از هر گونه آزمونی که با فرض نرمال بودن داده‌ها انجام می‌شود، بایستی از نرمال بودن جامعه مطمئن شد که این خود می‌تواند به‌عنوان ملاک استفاده از آزمون‌های پارامتریک و غیرپارامتریک معرفی شود.

برای بررسی توزیع آماری متغیرها، می‌توان از آزمون‌های کولموگوروف-اسمیرنوف (Kolmogorov-Smirnov)، شاپیرو و ویلک (Shapiro-Wilk) و غیره بهره‌گیری کرد که جزو آزمون‌های نیکویی-برازش هستند. بنابراین در این مطالعه، به‌منظور بررسی نرمال بودن متغیر وابسته (نگرش نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی) از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف استفاده شده است. بر مبنای جدول ۳، معنادار نبودن، فرض نرمال بودن متغیرها را تأیید می‌کند؛ به بیان دیگر با توجه به نتایج جدول ذیل، از آنجایی که میزان سطح معناداری برای متغیر وابسته، بزرگ‌تر از مقدار خطا $\alpha=0.05$ است، بنابراین توزیع فراوانی گویه‌های متغیر وابسته دارای توزیع نرمال می‌باشند (شکل ۱) و استفاده از آزمون‌های پارامتری از جمله مقایسه میانگین‌ها، تحلیل همبستگی و رگرسیون چندگانه، منطقی است.

جدول ۳. آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای سنجش نرمال بودن متغیر وابسته (نگرش نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی)

شاخص	میانگین	انحراف معیار	تعداد نمونه	آماره K-S	سطح معناداری
	۳/۷۱	۰/۶۴۶	۷۸	۰/۸۴۰	۰/۲۰۰

شکل ۱. توزیع نرمال متغیر وابسته (نگرش نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی)

به منظور تعیین همبستگی بین متغیرهای پژوهش و نگرش نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی از ضرایب همبستگی پیرسون و اسپیرمن استفاده شده است. نتایج به دست آمده با استفاده از آزمون پیرسون نشان می دهد که بین متغیرهای سن و سابقه شغلی در سازمان با نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی همبستگی مثبت و معناداری وجود ندارد. نتایج آزمون اسپیرمن نشان داد بین متغیر میزان تحصیلات مسئولان با نگرش آنها نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی همبستگی مثبت و معناداری در سطح ۵ درصد وجود دارد (جدول ۴).

جدول ۴. همبستگی بین متغیرهای ویژگیهای شخصی و حرفه‌ای و نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی (n=78)

متغیر	ضریب همبستگی r	Sig. (سطح معناداری)
سن (سال)	۰/۱۳۴	۰/۲۴۱
میزان تحصیلات**	۰/۲۳۲ *	۰/۰۴۱

* معناداری در سطح یک صدم ** برای تعیین همبستگی این متغیر از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

به منظور تعیین همبستگی متغیرهای اصلی پژوهش، از ماتریس ضرایب همبستگی استفاده شد. نتایج نشان داد که متغیرهای چابکی و نوآوری سازمانی با نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی همبستگی مثبت و معنادار در سطح یک صدم دارند. همچنین نتایج جدول ۵، حکایت از همبستگی منفی و معنادار بین بُعد ذهنی پایگاه اجتماعی-اقتصادی و نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی دارد.

جدول ۵. ماتریس ضرایب همبستگی بین متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	پایگاه اجتماعی-اقتصادی (X1)	چابکی (X2)	نوآوری سازمانی (X3)	نگرش (X4)
پایگاه اجتماعی-اقتصادی (X1)	۱			
چابکی سازمانی (X2)	-.۵۲۵** (۰/۰۰۱)	۱		
نوآوری سازمانی (X3)	-.۵۲۸** (۰/۰۰۱)	۰/۳۳۶** (۰/۰۰۱)	۱	
نگرش به اقتصاد مقاومتی (X4)	-.۵۰۲** (۰/۰۰۱)	۰/۷۵۵** (۰/۰۰۱)	۰/۶۹۳** (۰/۰۰۱)	۱

** معناداری در سطح یک صدم

همچنین برای برآورد تأثیر جمعی متغیرهای مستقل (بُعد ذهنی پایگاه اجتماعی-اقتصادی، چابکی سازمانی، نوآوری سازمانی و میزان تحصیلات) بر نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی، از رگرسیون چندگانه^۷ استفاده شده است. گفتنی است که رگرسیون چندگانه با استفاده از ترکیب خطی چند متغیر مستقل به پیش‌گویی متغیر وابسته می‌پردازد. بنابراین در این پژوهش با توجه به اینکه مقدار آماره دوربین-واتسون^۸ $۸۷۱/۱$ می‌باشد که بین $۵/۱$ تا $۵/۲$ قرار دارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین خطاها (تفاوت بین مقدار واقعی و مقدار پیش‌بینی شده توسط معادله رگرسیون) همبستگی وجود ندارد و می‌توان از رگرسیون بهره لازم را برد. به منظور تعیین معادله رگرسیون نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی از روش رگرسیون خطی وارد شدن استفاده شد. بدین ترتیب متغیرهای بُعد ذهنی پایگاه اجتماعی-اقتصادی، چابکی سازمانی، نوآوری سازمانی و سطح تحصیلات که همبستگی معناداری با متغیر وابسته (نگرش نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی) داشتند، به تفکیک مورد آزمون قرار گرفتند و سه متغیر

7. Multiple Regression

8. Durbin - Watson

وارد معادله رگرسیون شدند و متغیر بُعد ذهنی پایگاه اجتماعی - اقتصادی از معادله رگرسیون خارج شد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که معادله رگرسیون در سطح یک درصد معنادار می‌باشد ($\text{Sig}=0.010$)، $(F=541/42)$. براساس میزان R^2 تعدیل شده، این متغیرها (چابکی، نوآوری سازمانی و سطح تحصیلات) در مجموع می‌توانند ۸/۶۱ درصد از تغییرات مربوط به نگرش مسئولان نسبت به اهداف مقاومتی در سازمان‌ها را تبیین کنند. با توجه به بتای به دست آمده، متغیر چابکی سازمانی در تبیین متغیر وابسته (نگرش نسبت به اهداف مقاومتی در سازمان)، بیشترین سهم را دارد (جدول ۶).

جدول ۶ رگرسیون چندمتغیره به منظور تبیین متغیرهای پیش‌بینی کننده نگرش نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی

Sig.	مقدار t	Beta	خطای انحراف معیار	B	متغیر
۰/۰۴۴	۲/۰۵۳	-	۰/۲۹۶	۰/۶۰۸	مقدار ثابت (Constant)
۰/۰۰۱	۴/۴۳۱	۰/۴۷۷	۰/۱۰۶	۰/۴۷۰	چابکی سازمانی
۰/۰۰۲	۳/۲۱۴	۰/۳۴۰	۰/۰۹۱	۰/۲۹۴	نوآوری سازمانی
۰/۰۴۲	۲/۰۷۴	۰/۱۵۱	۰/۰۵۵	۰/۱۱۳	سطح تحصیلات
$R = -0.796$		$R^2 = 0.623$		$R^2_{\text{Adj}} = 0.618$	
$F = 42/541$		$\text{Sig} = 0.001$		$D.W = 1/871$	
$R^2 \text{ Change} = 0.21$					

با توجه به نتایج جدول ۶، معادله رگرسیونی برای سنجش نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی به شرح ذیل می‌باشد:

$$Y = \text{Constant} + b_1 (X_1) + b_2 (X_2) + b_3 (X_3)$$

$$Y = 0.608 + 0.470 X_1 + 0.294 X_2 + 0.113 X_3$$

نمادهای متغیر این معادله عبارت‌اند از:

Y: نگرش نسبت به امر به معروف و نهی از منکر؛

X₁: چابکی سازمانی؛

X₂: نوآوری سازمانی

X₃: سطح تحصیلات.

در پایان، به منظور تعیین تأثیر ویژگی‌های حرفه‌ای مسئولان از قبیل شرکت در برنامه‌های آموزشی، حضور در کنفرانس‌های داخلی و اینکه آیا اهداف اقتصاد مقاومتی در حد شعار باقی مانده است، از آزمون t با توجه به اسمی و دوسطحی بودن متغیر مستقل و فاصله‌ای بودن متغیر وابسته و اثبات فرضیات مطرح شده، استفاده شد. گفتنی است که پیش از انجام آزمون‌های مقایسه میانگین، با استفاده از آزمون کولموگروف -

اسمیرنف از نرمال بودن جامعه آماری اطمینان حاصل شده است (جدول ۶). نتایج آزمون t نشان داد که بین دیدگاه مسئولان براساس آموزش دیدن در زمینه اقتصاد مقاومتی و نگرش آنها نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی، اختلاف معناداری در سطح پنج درصد وجود دارد. نتایج حاصل از آزمون t همچنین نشان داد که بین دیدگاه مسئولان براساس حضور در کنفرانس‌های مرتبط با اقتصاد مقاومتی و نگرش آنها نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی تفاوت معناداری مشاهده نشد. همچنین در حدشعار باقی ماندن اهداف اقتصاد مقاومتی با میزان افزایش نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی، در سطح یک درصد تفاوت معناداری وجود دارد (جدول ۷).

جدول ۷. مقایسه میانگین نگرش مسئولان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی براساس ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای (n=۷۸)

متغیر	سطوح متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	Sig.
آموزش در زمینه اقتصاد مقاومتی	بلی	۵۴	۳/۸۳	۰/۶۵۲	۲/۵۱۴*	۰/۰۱۴
	خیر	۲۴	۳/۴۴	۰/۵۵۵		
حضور در کنفرانس مرتبط با اقتصاد مقاومتی	بلی	۳۲	۳/۸۲	۰/۶۴۷	۱/۳۰۸ n.s.	۰/۱۹۵
	خیر	۴۶	۳/۶۳	۰/۶۴۹		
در حدشعار باقی ماندن اهداف اقتصاد مقاومتی در سازمان	بلی	۵۰	۳/۴۸	۰/۶۵۳	-۴/۶۳۹**	۰/۰۰۱
	خیر	۲۷	۴/۱۱	۰/۳۸۳		

n.s.: معنادار نبودن * معناداری در سطح پنج صدم ** معناداری در سطح یک صدم

نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر، شرایط کشور به گونه‌ای تغییر کرده است که مردم در مقابل فشار بین‌المللی قرار گرفته و به حرکتی عظیم و پیشرفتی جهشی در اقتصاد نیاز است. در این شرایط بحرانی، اقتصاد مقاومتی برای جهش در پیشرفت و مقابله با فشارهای اقتصادی و تحریم کشورهای سلطه‌طلب توسط مقام معظم رهبری مطرح شد. بر این اساس، هدف این مطالعه، تبیین رابطه بین نوآوری و چابکی سازمانی و تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مسئولان می‌باشد. براساس یافته‌های به دست آمده از متغیرهای اصلی پژوهش، چابکی سازمانی نسبت به نگرش مسئولان به اقتصاد مقاومتی، اولین عاملی است که در تشخیص نگرش آنها نسبت به تحقق اقتصاد مقاومتی، تأثیر مثبت و معناداری داشته است. در مجموع، افزون بر تأکید بر نقش محوری و تعیین‌کننده چابکی سازمانی در نگرش مسئولان نسبت به اقتصاد مقاومتی، در این زمینه استدلال می‌شود که مسئولان در سازمان، به هر میزان از سازمانی چابک و انعطاف‌پذیر برخوردار باشند، به همان اندازه سازمان و جامعه را در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی بهره‌مند خواهند کرد.

همچنین، براساس یافته‌های پژوهش، عامل دیگری که در گرایش به اقتصاد مقاومتی، همبستگی مثبت و معناداری را نشان می‌دهد، نگرش مسئولان نسبت به نوآوری سازمانی است. پس رابطه‌ای با شدت زیاد و در جهت مستقیم بین این متغیر وجود دارد که در سطح معناداری کمتر از پنج‌صدم یعنی در سطح یک‌صدم قرار می‌گیرد. تأیید این فرضیه نشان‌دهنده این موضوع است که هر چه سازمان نسبت به نوآوری، خلاقیت و ابتکار نشان دهد به همان اندازه می‌تواند سازمان و جامعه را در راستای تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی یاری دهد.

پایگاه اجتماعی- اقتصادی در ارتباط با مسئله نگرش مسئولان نسبت به اقتصاد مقاومتی، عامل دیگری بود که با نگرش به اقتصاد مقاومتی، دارای همبستگی منفی و معنادار بود. به این ترتیب می‌توان پذیرفت که با ارتقای سطح رفاه مسئولان و جایگاه اجتماعی بالای آنها، متأسفانه نگرش آنان نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی چندان مثبت نبود. همچنین، با توجه به نتایج پژوهش، بین میزان تحصیلات جامعه مورد مطالعه و نگرش آنها به اقتصاد مقاومتی، همبستگی مثبت و معناداری در سطح پنج‌درصد مشاهده شد. به بیان دیگر هر چه در سازمان میزان تحصیلات بالاتر باشد به همان اندازه خلاقیت و ابتکار مسئولان افزایش پیدا کرده و این خود می‌تواند سازمانی چابک و انعطاف‌پذیر را امید دهد و مسیر را برای رسیدن به تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی هموار کند.

نتایج آزمون t نشان داد که بین دیدگاه مسئولان بر مبنای آموزش دیدن در زمینه اقتصاد مقاومتی و نگرش آنها نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی، اختلاف معناداری در سطح پنج‌درصد وجود دارد. به بیان دیگر، هر اندازه مسئولان در کارگاه‌ها و برنامه‌های آموزشی مرتبط با اقتصاد مقاومتی، بیشتر شرکت کنند، به همان اندازه تمایل و نگرش آنان نسبت به اقتصاد مقاومتی در سازمان افزایش می‌یابد. همچنین، بین دیدگاه مسئولان براساس حضور در کنفرانس‌های مرتبط با اقتصاد مقاومتی و نگرش آنها نسبت به اهداف اقتصاد مقاومتی، تفاوت معناداری مشاهده نشد. به عبارت دیگر، یافته‌ها و شواهد نشان از آن دارد که برگزاری کنفرانس‌های مرتبط با اقتصاد مقاومتی، از بازخورد و محتوای مناسب برای تمایل و انگیزش نسبت به تحقق اقتصاد مقاومتی برخوردار نیست. نتایج نهایی آزمون نشان داد که بین دیدگاه مسئولان براساس در حدشعار باقی‌ماندن اقتصاد مقاومتی در سازمان‌ها، با نگرش آنها نسبت به این موضوع، در سطح یک‌درصد تفاوت معنادار وجود دارد. به بیان دیگر، مسئولانی که معتقدند اقتصاد مقاومتی در سازمان‌های ما در حدشعار باقی مانده، از نگرش مثبتی نسبت به اقتصاد مقاومتی برخوردارند. بنابراین، با توجه به

- یافته‌های به‌دست‌آمده و نتایج پژوهش، به‌منظور توسعه اهداف و رهنامه اقتصاد مقاومتی در سازمان‌ها و نظام‌های اداری و ترویج این مهم در جامعه، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:
 - نوآوری و شکوفایی به‌عنوان محرک رشد شناخته شود و بر تداوم آن در سازمان‌های غیردولتی، تأکید ویژه شود؛
 - به جای تأکید سنتی بر کنترل افراد و رفتارهای آنها، مدیر بایستی با تعریف اهداف و روش‌ها، سازمان را به‌عنوان مجموعه انسانی تلقی کند که می‌تواند معانی متنوع نسبت به بروندهای اطلاعات تولیدشده توسط نظام‌های مبتنی بر فناوری را فراهم کند (تأکید بر نوآوری سازمانی)؛
 - مدیران باید به کارکنان اجازه دهند تا در تصمیمات مشارکت فعال داشته باشند و تا حد امکان به دانش سازمانی دسترسی داشته باشند؛
 - بهره‌گیری از سرمایه خرد در دست مردم، اجرای طرح‌های اقتصاد مقاومتی و تشکیل بنگاه‌های زودبازده، معافیت مالیاتی طرح‌های بومی اقتصاد مقاومتی در مناطق کمتر برخوردار، جذب سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و فرهنگ‌سازی برای استقبال مردم از کالاهای ایرانی و کنترل ورود کالای قاچاق به کشور از راه‌کارهای توسعه اقتصاد مقاومتی و ایجاد شغل است؛
 - افزایش زیرساخت‌های واردات و صادرات و حمایت جدی از سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی از راهبردهایی است که مسئولان با فراهم کردن آن می‌توانند به توسعه اقتصاد ملی و محلی کمک کنند؛
 - افزایش کیفیت کالاهای ساخت داخل و مصرف کالای ایرانی به جای محصولات خارجی یکی از راه‌کارهای مشارکت مردم و تولیدکنندگان برای رونق تولید و اشتغال می‌باشد؛
 - یکی از مهم‌ترین پیشنهادهای در زمینه اقتصاد مقاومتی، پرهیز از اسراف و ولخرجی و هزینه‌های گزاف توسط دولت و مردم است.

منابع:

منابع فارسی

اسدی، علی (۱۳۹۳). *نظام اقتصاد اسلامی الگویی کامل برای اقتصاد مقاومتی*. فصلنامه سیاست‌های راهبردی کلان. ش ۵. صص ۲۵-۳۹.

بلندیان محمد مهدی، سارا ناصری (۱۳۹۴). *رهیافتی بر شناسایی بایسته‌های سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بر سیاست‌های شهرسازی و صنعت ساختمان*. فصلنامه مدیریت شهری. ش ۴۰. صص ۲۴۹-۲۶۸.

بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش بنیان (۸/۵/۱۳۹۱).
بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس‌جمهور و اعضا هیئت دولت (۲/۶/۹۱).

بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگران و فعالان بخش تولید به مناسبت هفته کارگر (۷/۲/۱۳۹۲).

بیانات مقام معظم رهبری در جمع کارگزاران نظام (۳/۵/۱۳۹۱).

بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان (۱۶/۵/۱۳۹۱).

پایگاه اطلاع‌رسانی KHAMENEI.IR

حق شناس، اصغر، مهدی جمشیدیان، علی شائمی بزرگی، آرش شاهین و مهدی یزدان‌شناس (۱۳۸۶). *الگوی کارآفرینی سازمانی در بخش دولتی ایران*. فصلنامه علوم مدیریت ایران. ش ۸. صص ۳۱-۷۳.

دانش‌جعفری، داوود. و سمانه کریمی. (۱۳۹۳). «فت، برنامه ششم توسعه و اقتصاد مقاومتی». فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان. سال دوم. ش ۸. صص ۱-۳۶.

زنجیرچی، سیدمحمد، سید حسن حاتمی‌نسب و نعیمه دره زرشکی (۱۳۸۹). *مسیریابی چابکی خدمات کتابخانه در بستر مدیریت کیفیت فراگیر*. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. ش ۲: پیاپی ۵۰. صص ۲۵۷-۲۹۴.

سپهری، محمد رضا (۱۳۹۳). *توجه به الگو همکاری تعاون راهی برای تحقق اقتصاد مقاومتی*، بازیابی شده در تاریخ ۱۷ اردیبهشت ۱۳۹۳. مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.

شیروانی، امیر، احسان مرادی (۱۳۹۱). *تمایزهای اقتصاد مقاومتی و مقاومت اقتصادی*. بازار سرمایه. ش ۳۳. ص ۲۸.

- عباس‌آباد عربی، احسان، مرضیه بابائیان‌پور و رکسانا فکوری (۱۳۹۳). *الگوی مفهومی اقتصاد مقاومتی با تأکید بر الگوی چابکی سازمان‌ها*. فصلنامه راهبرد. ش ۷۱. صص ۷۹-۱۰۰.
- کریم، محمدحسین، محمود صفدری‌نهاد و مسعود امجدی‌پور (۱۳۹۳). *توسعه کشاورزی و اقتصاد مقاومتی، جایگزین نفت*. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان. سال دوم. ش ۶. صص ۱۰۳-۱۲۷.
- محمدی‌مقدم، یوسف، حسین ذوالفقاری، میثم علی‌پور و پریسا رسولیان (۱۳۹۲). *بررسی رابطه اقتصاد مقاومتی، گرایش کارآفرینانه و مدیریت دانش*. فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی. ش ۲. صص ۱۰۷-۱۲۰.

منابع لاتین

- Agha, S. R. (2011). *A Multi Criteria Crop Planning Model Based on the Resistive Economy Characterizing the Situation in Gaza Strip*. 8th International Conference on Islamic Economics and Finance. <http://www.lssi.ir/DesktopModules/News/NewsView.aspx?TabID=1&Site=LssiPortal&ang=faIR&ItemID=167&mid=14472&wVersion=Staging>.
- Elliot-Teague, G. L. (2007). *NGOs in policymaking in Tanzania: The relationship of group's characteristics, political participation and policy outcomes*. PhD Thesis: Indiana University.
- Hamel, G. (2007). *The future of management*. Harvard Business School Press. Boston.
- Hogan, S. and Coote, L. (2014). *Organizational culture, innovation, and performance: A test of Schein's model*. Journal of Business Research, 67: 1609- 1621.
- Lam, A. (2010). *Innovative organizations: Structure, learning, adaptation innovation perspectives for the 21st century*. Madrid: BBVA, Spain, pp. 162-177.